

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

26ste JAARGANG, NUMMER 6, JULI 1990

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

BIJ DE OPHEFFING VAN DE BRITSE SOCIAL DEMOCRATIC PARTY

Van de Britse S.D.P., de Social Democratic Party, hebben wij ooit, kort na haar oprichting door David Owen, Shirley Williams, Roy Jenkins en Bill Rodgers in 1981, gezegd dat zij *het Britse kapitalisme van morgen* zou blijken te vertegenwoordigen. De Labour Party, de z.g. Arbeiderspartij karakteriseerden wij als de partij van *het Britse kapitalisme van gisteren*. Onze analyse van destijds behoeft enige korrektie nu de Britse S.D.P. een vroege dood gestorven is: op pinksterzondag hebben twee van haar drie overgebleven Lagerhuisleden en het partijbestuur met 17 tegen 5 stemmen besloten om haar op te heffen.

Negen jaar geleden waren wij de mening toegedaan, dat de Labour Party haar tijd had gehad, al zagen wij haar natuurlijk niet terstond verdwijnen. De zojuist geboren S.D.P. hielden wij toen voor de partij van de toekomst. Op het eerste gezicht lijkt het alsof wij ons grondig hebben misrekend en vergist. Bij nadere beschouwing echter blijken wij de plank slechts in één enkel opzicht en niet *wezenlijk* te hebben misgeslagen. Onze opvatting, dat de S.D.P. van Owen en zijn politieke geestverwanten het moderne Britse kapitalisme van nu en vooral straks vertegenwoordigde, behoeven wij niet bij te stellen of prijs te geven. Wat er echter in de Britse politiek anders is gegaan dan wij destijds verwachtten, dat is de ontwikkeling van Labour.

De partij van Owen en zijn politieke vrienden bleef naar verhouding klein. De zuigkracht die zij op Labour uitoefende was gering. De traditionele binding van de meeste Labourleden aan hun politieke organisatie speelde hier een belangrijke rol. En als gevolg van allerlei maatschappelijke ontwikkelingen, waar Labour zich bij aan wist te passen, werd de oude partij in de loop van nog geen tien jaar tot een partij die in werkelijk niets meer van de S.D.P. verschilde. Dat de S.D.P. zichzelf heeft opgeheven was dus *niet* omdat zij tenslotte anders zou zijn gebleken dan wij destijds meenden. Maar tengevolge van een ingrijpende koersverandering tijdens het leiderschap van Neil Kinnock is de Labourpartij, die het kapitalisme van gisteren vertegenwoordigde, tot een partij van het kapitalisme van morgen geworden. Twee van dergelijke partijen vond David Owen teveel van het goede.

Politieke kommentatoren hebben uit de gang van zaken de konklusie getrokken, dat er in Groot-Brittannië geen plaats is voor een centrumpartij. Wie dat zo stelt is kennelijk

van mening dat de Tories (de Conservatieven) *rechts* zijn, dat Labour *links* is en dat de S.D.P. het *midden* vertegenwoordigde. Dat hele traditionele schema deugt niet. Het deugt in Engeland al evenmin als elders. Een dergelijke indeling is achterhaald. Als het juist zou zijn, dan zou dat betekenen, dat na het wegvallen van de S.D.P. thans 'rechts' (de Tories) en 'links' (Labour) tegenover elkaar zijn blijven staan. Maar Labour is helemaal niet 'links' en het is zelfs zo, dat de begrippen 'rechts' en 'links', niet nu pas maar al geruime tijd, vele tientallen jaren zelfs, iedere zin verloren hebben. Er was van 'rechts', van 'links' en van een 'centrum' sprake in een tijd dat de burgerlijke emancipatie van de arbeidersklasse nog niet voltooid was, een tijd waarin de belangen van grondbezitters, kapitalisten en kleinburgers nog zeer verschillend waren. Met de voortschrijdende ontwikkeling van het kapitalisme zijn die verschillen kleiner geworden tot zij uiteindelijk nauwelijks nog van betekenis waren.

Zeker, er bestaat in Groot Britannië nog altijd een liberale partij en de liberalen zijn van oudsher de vertegenwoordigers van het kapitalistische ondernemersdom. Maar die rol is na de eerste wereldoorlog in Engeland overgenomen door de Tories, op wie aanvankelijk een andere karakterisering paste. Dat heeft er toe geleid dat sindsdien de Britse liberalen nauwelijks nog een rol spelen.

Sinds de tweede wereldoorlog heeft het Britse kapitalisme — zoals het kapitalisme overal elders — sterke veranderingen ondergaan. Labour, in 1945 aan de regering gekomen, speelde op die veranderingen onder meer in met de uitbouw van de zogenaamde *Welfarestate*. Toen na een aantal jaren de Tories de algemene verkiezingen wonnen voeren ook zij een koers die min of meer aangepast was aan de tijdsomstandigheden. Kabinetten van Labour en van de Conservatieven wisselden elkaar vervolgens af en dienden ieder op hun wijze het Britse kapitaal.

Het tempo van deze afwisseling onderging een wijziging toen het duidelijk werd dat het politiek program van Labour hoe langer hoe minder aan welke eis des tijds dan ook beantwoordde. Daaruit valt het te verklaren, dat Margaret Thatcher langer in Downingstreet nr. 10 kon verblijven dan iedere andere premier na 1945. Inmiddels is het zo, dat Thatcher star en eigenzinnig blijft vasthouden aan een koers die langzamerhand minder past bij de kapitalistische ontwikkeling dan een aantal jaren geleden. Dat vervult een deel van haar partij (een deel waarvan ex-premier Edward Heath de bekendste woordvoerder is) met zorg en het vervult ook het Britse ondernemersdom met zorg.

Eind mei j.l. publiceerde de Britse Labourpartij nieuwe politieke richtlijnen. Ze leken als twee druppels water op de doelstellingen en het program die de S.D.P. bij haar oprichting publiceerde. Owen, Shirley Williams, Jenkins en Rodgers wilden indertijd een partij, die geen nauwe banden met de vakbeweging onderhield en die verlost was van de druk van sociaaldemokraten van het slag van Tony Benn (die overigens ten onrechte voor radikaal versleten werd). De oprichters van de S.D.P. wilden ook een partij die bereid was voor de publieke sektor van het bedrijfsleven meer plaats in te ruimen. Labour verklaarde in mei j.l. dat het inmiddels zo'n partij geworden was. Wie Labours interne ontwikkelingen nauwlettend heeft gevolgd werd door die verklaring allerminst verrast.

Vanzelfsprekend zou het onjuist zijn deze ontwikkeling aan de invloed van Neil Kinnock toe te schrijven. Men zou haar dan nog eerder kunnen verklaren uit de ongetwijfeld grotere invloed van een prominent man als Denis Healy, die er geen geheim van maakte, dat hij eerdere opvattingen had als Owen c.s., maar om opportunistische redenen toch bij Labour bleef. Maar ook een dergelijke verklaring wijzen wij af. Bepaalde ontwikkelingen worden niet op gang gebracht door personen, maar bepaalde personen komen naar voren tengevolge van bepaalde noodzakelijke en onvermijdelijke ontwikkelingen.

Dat inmiddels uit opiniepeilingen zou zijn gebleken, dat de Labourpartij zich mag verheugen in een voorsprong op de Tories van 20 pct. bij eventuele verkiezingen is een symptoom (maar meer natuurlijk ook niet) van wat er aan de hand is: twee kapitalistische partijen zullen nu in de naaste toekomst als concurrenten naar de stembus gaan. Maar van die twee heeft Labour zich inmiddels dus duidelijk geprofileerd als een soortgelijke partij als de S.D.P.

David Owen, die tot de opheffing van de S.D.P. het initiatief heeft genomen, koestert daar niet de minste twijfel over. Hij zou, heeft hij tegenover de Londense korrespondent van *NRC/Handelsblad* te kennen gegeven, zich weer bij Labour kunnen aansluiten. Of het gebeurt of niet moet worden afgewacht. Maar ook als het er niet van mocht komen, dan nog doet dat niets af aan de feiten die tot de verdwijning van de S.D.P. hebben geleid.

— 0 —

BEZINNING IN DE ONZALIGE BOSSEN

Dat de bossen bij Doorn de 'Onzalige Bossen' heten is, voor zover wij weten, niet vermeld door de journalisten die grote of kleine stukken hebben gewijd aan de bijeenkomst die de kopstukken van de P.v.d.A. juist dáár hebben gehouden om zich te bezinnen op de 'onzalige' positie waarin hun partij — en dat niet pas sinds de jongste gemeenteraadsverkiezingen — verkeert. Maar er schuilt in het feit onmiskenbaar een zekere symboliek.

In het vorige nummer van *Daad en Gedachte* hebben we in een korte beschouwing al gewezen op het kritische geluid, dat het Tweede Kamerlid Melkert, de financiële specialist van de PvdA-fractie, heeft laten horen. In een artikel in het maandblad *Socialisme en Democratie* betoogde hij, dat de partij voor haar achterban 'onzichtbaar' was geworden. Hij pleitte ervoor, dat de PvdA haar rol van exclusieve voorhoedepartij voor de achtergestelden liet varen. De partij moet zich volgens hem presenteren als een club die degelijk en modern weet te besturen. Tegenover een redakteur van *De Volkskrant* verklaarde hij „er ontzettend vóór te zijn om de dingen bij hun naam te noemen.”

De heer Melkert is de enige niet. In het blad *Lokaal Bestuur* schreef de voormalige reclamemaker van de partij Bosman onlangs: „De PvdA is een middenpartij geworden. Een CDA-partij zonder geloof of psalm vooraf, maar verder in niets van het CDA te onderscheiden.

Tegen het woord 'middenpartij', dat past in een schema dat al lang niet meer beantwoordt aan de werkelijkheid, hebben wij onze bezwaren. Dat de PvdA niet of nauwelijks van het CDA te onderscheiden valt, kan moeilijk worden betwist, maar het is niet van de laatste tijd en niet iets dat pas na het aantreden van het kabinet Lubbers-Kok duidelijk is geworden. „We weten”, aldus eveneens de heer Bosman, „bijna niet meer wat socialisme is.” Meneer Bosman, zo voegen wij hem toe, dat heeft de PvdA nooit geweten en hetzelfde kan worden gezegd van de S.D.A.P. waarvan zij de direkte arfgename is.

Op zaterdag 9 juni j.l. constateerden twee redacteuren van het *Algemeen Dagblad*: „De PvdA streeft ernaar een brede volkspartij te zijn, maar onderzoek wijst uit, dat de partij brede lagen van de bevolking niet meer bereikt en dat zij zeer eenzijdig is samengesteld.” Boven de paginagrote artikel waaraan deze woorden zijn ontleend, prijkte de kop: „Het volk is niet meer van de partij”. Naar onze mening zijn de problemen waarmee de

kopstukken in de Onzalige Bossen worstelden niet nauwkeurig genoeg omschreven. Al heel vroeg, en zeker sinds 1909, streefde de SDAP ernaar een brede volkspartij te worden. De PvdA, die haar op het politieke toneel is opgevolgd, is een volkspartij, ofschoon minder breed dan zij zou wensen en inmiddels aanzienlijk smaller dan gezond voor haar is. De kern van de zaak, datgene waar het om gaat is dit, dat een ,volkspartij', die de belangen van ,het volk' wil behartigen en derhalve de ogen sluit voor het feit dat er dwars door ,het volk' een klassenscheiding loopt, op de duur er hoe langer hoe minder op hoeft te rekenen, dat arbeiders tot haar achterban behoren.

Wat wij hierboven ,de onzalige positie' van de PvdA hebben genoemd is een gevolg hiervan, dat zij iets anders is dan zij, om haar aanhang zo groot mogelijk te maken, wil *schijnen*. Weliswaar verbergt zij zich niet en heeft zij zich nooit verborgen achter het proletarische masker dat de voormannen van de SDAP om soortgelijke redenen droegen, niettemin koketteert ook zij, zodra het haar tenminste te pas komt, met het ,socialisme'. Maar dat zij daarmee iets zou hebben uit te staan is niet meer dan een *mythe*.

Wat critici als Bosman voor de oorzaak van de onzalige misère houden is, dat haar ministers in het coalitiekabinet, haar fractie in de Tweede Kamer en de partijleiding zich niet hard genoeg tegenover de coalitiepartner opstellen, dat hun praktijk niet overeenkomt met datgene wat men van de politici van de PvdA zou mogen verwachten en verlangen. Na twee dagen in de bossen te hebben vertoefd, ziet het er naar uit dat zij, die zich daar bezonnen, door de vele bomen het bos niet meer konden zien. Want zij hebben zich — als men een verslag in *De Volkskrant* van maandag 11 juni mag geloven — deze kritiek ter harte genomen. Dat ofschoon deze kritiek op een misverstand berust. Want het is *onjuist* dat de politici van de PvdA een ander beleid voeren of gevoerd hebben dan men van hen verwachten kon. Integendeel, de ministers en Kamerleden van de PvdA doen precies datgene wat hen als PvdA-ers kenmerkt. Waarmee hun politiek optreden en handelen niet in overeenstemming is, dat is de *mythe*.

In Doorn, zo schreef *De Volkskrant* op 11 juni, hebben de politici van de PvdA zich voorgenomen om voortaan man en paard te noemen als beleidsvoornemens uit het kabinet niet bevallen. De enige echter die volgens ons werkelijk man en paard noemen wil en noemt, is het Tweede Kamerlid Melkert. Wat hij zegt, en wat de heer Moor, een ander Tweede Kamerlid van de PvdA „rechtse praatjes" heeft genoemd, plaatst hem in een positie die vergelijkbaar is met die van de ,beruchte' reformist Eduard Bernstein, die aan het eind van de vorige eeuw van de Duitse sociaaldemokratie verlangde, dat zij de moed zou hebben om niet iets anders te schijnen dan zij werkelijk was. De heer Melkert vraagt van de PvdA iets dergelijks. De PvdA is een managerspartij. Wat de heer Melkert in wezen vraagt, is dat zij daar rond voor uitkomt, dat zij — om het in zijn woorden te zeggen — „respekt toont voor de feiten".

Wij hebben de positie van de PvdA een ,onzalige positie' genoemd, omdat haar politici geen wezenlijk andere politiek kunnen voeren dan zij tot dusver gedaan hebben en doen, wat voor besluiten er in de Onzalige Bossen ook zijn genomen. Men kan wel krampachtig pogen de *mythe* tot elke prijs te handhaven, zij verbleekt niettemin. Zij verbleekt des te sneller naarmate op elk gebied de werkelijkheid, dat wil zeggen de feiten, een hoe langer hoe duidelijker taal spreken.

Een van die feiten is, dat het PvdA-opinieblad *Voorwaarts* gekortwiekt wordt ten gunste van het meer propagandistische blad *De Toekomst* dat zich over de partij veel minder kritisch uitlaat dan het nu gekortwiekte orgaan met een van de partij wat onafhankelijker redactie. Een ander feit dat er niet om liegt is de sociale samenstelling van het partij kader. Het op onderzoek gebaseerde, door ons reeds eerder genoemde artikel in het

Algemeen Dagblad onthult, dat zich onder 307 leden van het Amsterdamse PvdA-kader niet meer dan zegge en schrijve vier echte arbeiders bevinden en dat de overgrote meerderheid van dat kader bestaat uit ambtenaren of personen in vergelijkbare functies. Het is een beeld, waarvan partijvoorzitster Marjanne Sint tegen beide betrokken journalisten heeft gezegd: „Het is het beeld in de hele partij. Dat is één van de dingen die we moeten doorbreken . . . ” Marjanne Sint lijkt niet te beseffen, dat het geen *toevallig* beeld is, dat het gaat om iets dat onlosmakelijk is verbonden met het wezen van de PvdA als managerspartij en derhalve moeilijk te doorbreken valt. Dat konstaterende, herinneren we ons onwillekeurig de woorden van een Groningse PvdA-bestuurder, die in het *Nieuwsblad van het Noorden* heeft geschreven: „Marjanne Sint weet niks en heeft geen visie”. Maar zo simpel als hij het stelt ligt het naar onze mening niet en op een dergelijke wijze kan men de partij-malaise niet verklaren.

In tegenstelling tot sommige bestuurders erkent Marjanne Sint dat er een kloof bestaat tussen de partijtop of het partij kader en de achterban. Het is echter de vraag of de bevolkingsgroep die zij op het oog heeft wanneer zij het over ‚de achterban’ heeft ook inderdaad de werkelijke achterban van de partij *is*. Melkert betoogt, dat de partij zich op een andere achterban moet richten. Dat komt er in feite op neer, dat de PvdA eindelijk eens moet inzien, dat zij al sinds jaar en dag een totaal andere achterban *heeft!* Maar ook als dat niet het geval is zal onvermijdelijk de realiteit zich opdringen aan de PvdA.

Om een beroemd woord van Marx te citeren: „Een schip met dwazen kan men misschien een tijdlang voor de wind uit laten drijven, zijn noodlot drijft het tegemoet en wel juist om deze reden, dat de dwazen dat niet geloven.”

— o —

OVER EEN RADIKALE GROEP IN DE DUITSE BONDSREPUBLIC

Eind juni ontvingen wij van bevriende zijde een exemplaar van het onregelmatig verschijnende Duitse tijdschrift *Kritik & Krise*, alsmede een bloemlezing, bestaande uit analyses en polemieken. Zowel het tijdschrift als de bloemlezing — bestaande uit teksten die op verschillende tijdstippen in het recente verleden zijn verschenen — is uitgegeven door een groep onafhankelijke ‚linkskommunistische’ mannen en vrouwen in Freiburg (B.R.D.) die zich *Initiative Sozialistisches Forum* noemt. Van het bestaan van deze groep waren wij tot dusver niet op de hoogte. In hoeverre haar opvattingen met de onze overeenstemmen valt uiteraard aan de hand van het weinige materiaal waarover wij op dit moment beschikken niet te zeggen en iedere poging tot karakterisering zou alleen maar voorbarig zijn. Wel is het zo, dat de teksten die wij onder ogen hebben gekregen niet weinig onze belangstelling hebben gewekt.

De reden daarvoor is deze, dat verscheidene uitspraken en passages die wij in het materiaal aantreffen erop wijzen, dat de zich ‚linkskommunistisch’ noemende groep al even kritisch staat tegenover het officiële ‚kommunisme’ van leninistische signatuur als tegenover de sociaaldemokratie. De tot dusver in Oosteuropa bestaande maatschappijvorm definieert de groep als *staatskapitalisme*. Dat de zogenaamde kommunisten in de D.D.R. (en ook elders) thans hun naam gewijzigd hebben en zich ‚socialisten’ of ook wel

,sociaaldemokraten' noemen, verbaast de groep allerm minst. De bolsjewieken, aldus hun standpunt, hebben, wat het wezen van de zaak betreft, nooit opgehouden sociaaldemokraten te zijn.

In een uitvoerig opstel, getiteld *Staatskapitalismus und Revolution*, wordt (in het tijdschrift *Kritik & Krise*) uiterst scherpe kritiek op het bolsjewisme geleverd en wordt de werkelijke betekenis van de Russische oktoberomwenteling grondig geanalyseerd. Daar leest men onder meer:

„Met de revolutie was het afgelopen toen de revolutionairen aan de macht kwamen. Het verging Lenin en Trotzki in Rusland eender als het ooit Robespierre en St. Just in Frankrijk verging. De revolutie bleek een pure regeringswisseling . . . Door de historische omstandigheden voor de keuze gesteld ofwel de staatsmacht uit te oefenen ofwel de macht aan de Witten af te staan, hebben de bolsjewieken niet de bevrijding van de arbeiders tot stand gebracht, maar de arbeidersdwang ingevoerd” . . . „De dikbeider is ook daarginds niets anders dan de bron van kapitaal en winst” . . . „De ont-eigening van de kapitalisten leidde niet tot de opheffing van het kapitalisme” . . . De revolutie *tegen* de kapitalisten was een revolutie *vóór* het kapitaal”.

De beschikbare ruimte maakt het ons onmogelijk al te lang en al te uitvoerig uit het genoemde artikel te citeren of op formuleringen te wijzen die afwijken van de manier waarop wij ons plegen uit te drukken. In hetgeen volgt wordt uiteengezet waarom de in het bolsjewistische Rusland bestaande produktiewijze een (niet ,de') kapitalistische produktiewijze is. Iets verderop wordt — geheel in overeenstemming met wat wij hierboven al hebben vastgesteld — het bolsjewisme een „aktivistische linkse *variant* van de sociaaldemokratie” genoemd. Direkt in aansluiting daarop wordt beschreven waarom de leninistische theorie in strijd is met de opvattingen van Marx.

Of de groep waarvan wij hier spreken onze opvatting deelt, dat het leninisme de theoretische weerspiegeling is van de praktische problemen van de in Rusland aan de orde zijnde *burgerlijke* revolutie, is ons niet duidelijk geworden uit de teksten die wij lezen. Wat wel vast staat is, dat de groep het leninisme niet slechts vierkant afwijst, maar dat zij ook zonder omwegen verklaart, dat zij die het leninisme voor een revolutionaire theorie houden, nauwelijks argumenten tegen het stalinisme kunnen aanvoeren.

We moeten het hierbij laten, maar willen tenslotte nog vermelden, dat deze Duitse groep niet alleen iedere vorm van sociaaldemokratie en radikale sociaaldemokratie (dat wil zeggen: van leninisme) afwijst, maar ook de ,Groenen' via een sociale analyse scherp kritiseert en de publikatie van allerlei (klassieke) radenkommunistische teksten (o.a. van Anton Pannekoek en van de Hollandse G.I.C.) aankondigt. Men zal begrijpen, dat wij het reilen en zeilen van deze groep met aandacht zullen blijven volgen.

— o —

WAT DOEN DE VERPLEEGKUNDIGEN ?

In de tweede helft van juni is het langzaam stil geworden rond de verpleegkundigen; zo stil althans dat maar heel weinig meer van hen doordrong tot de kranten. Men las over de werksters en werkers in de gezondheidszorg niets meer op de voorpagina's. Op andere pagina's las men weinig meer. Nadat begin juni het kabinet ,meer geld' in het vooruit-

zicht stelde — zonder aan te geven *hoeveel geld* en zonder iets mee te delen omtrent de wijze waarop het zou worden besteed — toonden niet alleen de direkt betrokkenen, maar toonde ook de Nationale Ziekenhuisraad zich hevig teleurgesteld. De verpleegkundigen beluisterden bij de staatssekretaris wel de bereidheid 'iets' — wát werd niet gezegd — aan de onhoudbare werkdruk te doen, maar zij namen er tevens notitie van dat hij, naar hij verklaarde, niet over de middelen beschikte om tegemoet te komen aan de looneis.

„De besprekingen hebben wederom niet geleid tot maatregelen die kans bieden op een oplossing”, zo verklaarde een woordvoester van de N.Z.R. De bij het C.N.V. aangesloten bond C.F.O. zei, dat men „geen lor was opgeschoten”. De AbvaKabo gaf te kennen, dat de uitnodiging van premier Lubbers en staatssekretaris Simons voor nader overleg — door de N.Z.R. „weinig zinvol” genoemd — in ieder geval zou worden aangenomen. De bond, zo werd daaraan toegevoegd, blijft vasthouden aan de looneis van 6 pct. De bond zei tevens, dat gedurende het overleg „de akties gewoon zouden doorgaan”, evenals trouwens de akties van de verontruste ziekenhuisdirekties. „De druk”, zo heette het, „moet op de ketel blijven”. Sindsdien vraagt men zich af wáár er nog enige druk gevoeld wordt en op welke ketel.

Tegen het eind van de eerste juniweek schreven vrijwel alle kranten, dat het konflikt in de verpleging zijn einde naderde en dat er een oplossing in zicht was. Waarop die verwachting berustte bleef bijzonder onduidelijk. De vakbonden, de Nationale Ziekenhuisraad (de werkgevers dus), het ministerie van Volksgezondheid, alsmede dat van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zouden drie werkgroepen vormen die „binnen twee à drie weken oplossingen zouden moeten vinden voor de tekortkomingen in de arbeidsvoorwaarden en voor het personeelsgebrek”. Over de looneis geen enkel woord. Integendeel! Staatssekretaris Simons legde er nog eens de nadruk op, dat de overheid garanties wilde dat het geld, dat bestemd was om de werkdruk te verminderen, ook „zichtbaar” voor dit doel zou worden besteed.

Nadat dit alles als ‚resultaat’ (!) van het met staatssekretaris Simons en de betrokken ministers d’Ancona en De Vries gevoerde overleg bekend was geworden zei AbvaKabo-bestuurder Wirtz nogmaals, dat de akties gewoon door zouden gaan terwille van de bekende druk op de ketel. Staatssekretaris Simons maakte zich er nauwelijks zorgen over. Hij nam er nota van, dat een door de werkgevers (de N.Z.R.) uitgeroepen „Aktiedag” gewoon plaats zou vinden, maar hij sprak de verwachting uit, dat verdere akties „binnen de perken” zouden blijven. Naar onze mening kan de staatssekretaris zich nauwelijks in die verwachting bedrogen voelen.

Op 13 juni konstateerde *De Volkskrant* dat de akties van de werkgevers „vooral leuk en speels” waren, doch „in wezen weinig om het lijf” hadden. Een aantal dagen tevoren waren er nog stiptheidsakties geweest in verscheidene ziekenhuizen. Maar dat was vóór er met de nodige tam-tam bekendheid was gegeven aan de instelling van de drie werkgroepen. Wat de AbvaKabo betreft, die sprak ná het gevoerde overleg weliswaar van „het voortzetten van de akties”, maar had vóór het resultaat daarvan bekend was al gezegd, dat er „geen verharding meer gezocht” werd.

Het zou onjuist zijn om te beweren, dat er na de instelling van de drie werkgroepen helemaal geen aktie meer gevoerd werd. Er waren nog geen twee dagen na het gevoerde overleg bij ongeveer dertig ziekenhuizen, verpleeghuizen en bejaardentehuizen akties, die voor het merendeel bestonden uit korte werkonderbrekingen, zodat inderdaad van enige „verharding” niet kon worden gesproken. Een uitzondering op het optreden in het algemeen vormde de V.V.I.O., de vereniging van Verplegenden en Verzorgenden In Opstand, de organisatie derhalve die de gezondheidswerksters/werkenden zélf van onderop

hebben gevormd en die van het begin af aan veel radikaler en doortastender is opgetreden dan de vakbeweging.

Op 8 juni bezetten ruim honderd leden van de V.V.I.O. twee kantoren van de geneeskundige inspektie, respektievelijk in Leeuwarden en in Maastricht. Bovendien werd door de V.V.I.O. een bijzonder ‚warm‘ welkom aan staatssekretaris Simons bereid toen hij een bezoek bracht aan het St. Joseph-ziekenhuis in Eindhoven. Dat ‚welkom‘ bestond aanvankelijk uit een ‚stil‘ protest. Dit echter werd door de direktie van het ziekenhuis verboden, zodat de direktie het aan zichzelf te wijten had, dat er vervolgens sprake was van wat *De Volkskrant* in nogal verhullende termen omschreef als „enig duw- en trekwerk bij de entree van de bewindsman“, die — geloof het of niet — aan vertegenwoordigers van de actiegroep vertelde, dat hij bereid was om één dag in een instelling voor de gezondheidszorg te werken teneinde de problemen met de werkdruk aan den lijve te ondervinden.

Of het ervan gekomen is weten we niet. In elk geval heeft daarover niets in de dagbladen gestaan. Waarschijnlijk is het niet aan een uitvoering van dit nobele voornemen, maar aan de druk van de verplegenden en verzorgenden zélf te danken, dat de staatssekretaris luttele dagen later, op de ‚Aktiedag‘ van de N.Z.R., toch over salarisverbetering sprak. Over een verbetering van de salarissen van *bepaalde* groepen personeel. Het was voor de kranten aanleiding om te schrijven, dat de oplossing van het konflikt in de verpleging „nu vooral nog een kwestie van tijd“ was.

We kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat het in zoverre juist was om van „een kwestie van tijd“ te spreken, als dit vooral als „tijd rekken“ moest worden verstaan en dat er bij dit tijd rekken in hoofdzaak vertrouwd werd op de beruchte ‚nachtkaars‘. In hoeverre dat vertrouwen gerechtvaardigd zal blijken moet worden afgewacht. Het is moeilijk om daarover iets konkreets te zeggen, omdat — zoals we al zeiden — het rond-het konflikt in de gezondheidszorg inmiddels (we schrijven dit op 24 juni) hoe langer hoe stiller is geworden.

Bovendien zijn de dag- en weekbladen niet de meest geschikte of aangewezen informatiebronnen. Omtrent de feitelijke vormen van aktie en waarom juist die gekozen zijn komt men via de media doorgaans weinig of niets te weten en voor hetgeen de achterban of de basis denkt en doet hebben zij gewoonlijk in het geheel geen oog. Dat geldt voor alle dag- en weekbladen, óók voor het nieuwe, zich ‚links‘ noemende weekblad *Forum*, dat in de plaats is gekomen van het dagblad *De Waarheid*. Wat we bijvoorbeeld in nr. 5 (van 31 mei j.l.) over de akties in de gezondheidszorg hebben gelezen, is een hoofdartikel met uiterst povere inhoud, omdat de échte problemen worden omzeild en voorts een gezapige reportage. De laatste is geschreven volgens de beste tradities van burgerlijke journalistiek en zou, denken we, zelfs in *De Telegraaf* niet hebben misstaan!

De vraag, wat of de houding van de bonden zal wezen wanneer er tenslotte het kompromis op tafel ligt waarop de staatssekretaris kennelijk aanstuurt, wordt nergens behandeld. Hoe er in de kring van werksters en werkers wordt gedacht over de eventuele afsluiting van meerjarige cao's, iets wat Simons als strikte voorwaarde stelt voor het beschikbaar stellen van gelden, is door geen verslaggever onderzocht. Nergens is er ook maar enige aandacht besteed aan het bekende feit, dat men met meerjarige kontrakten de feitelijke betekenis van verbeteringen afzwakt en ze bovendien hanteert als een middel om sociale ‚onrust‘ te voorkomen.

Begin juli zal er over de zogenaamde oplossingen voor de gezondheidszorg meer bekend zijn. Het zal ons benieuwen hoe of die ‚oplossingen‘ door de verplegenden en verzorgenden ontvangen worden, hoe of de bonden er op zullen reageren en wat de verplegenden en verzorgenden vervolgens zullen doen.

DE P. V. D. A. , DE ONZICHTBARE PARTIJ

In een uitvoerig artikel in het tijdschrift *Socialisme en Democratie* heeft de heer Melkert, lid van de Tweede Kamer voor de PvdA, scherpe kritiek geleverd op de wijze, waarop zijn partij zich opstelt in het kabinet waarvan zij na de jongste Kamerverkiezingen en de daarop gevolgde formatie deel uitmaakt ¹⁾. Melkert constateert, dat de Partij van de Arbeid onzichtbaar en onherkenbaar is. Het is een konstatering, die eerder al door anderen, om precies te zijn: door gewone partijleden is gemaakt, maar toen door topfiguren als Kok, hooghartig werd afgewezen.

Naar onze mening valt op de konstatering van de heer Melkert niet in het minste af te dingen. De onherkenbaarheid van zijn partij, die met andere woorden hierop neerkomt, dat zij zich niet of nauwelijks van andere politieke partijen onderscheidt, hebben wij herhaaldelijk vastgesteld. Het is ons, voor zover wij ons kunnen herinneren, nog niet eerder overkomen, dat wij van de kant van een vooraanstaand en gezaghebbend partijlid gelijk hebben gekregen. Overigens: de vraag *waarom* de PvdA onherkenbaar is, beantwoordt de heer Melkert niet. Hij schijnt te menen, dat zij wel degelijk weer herkenbaar kan worden en hij geeft daartoe voor zover wij hebben begrepen een aantal adviezen. Wij zien die herkenbaarheid niet zitten. Na de voltooiing van de burgerlijke emancipatie van de arbeidersklasse en na de voltooiing van de burgerlijke democratie, zijn — gevolg van de kapitalistische ontwikkeling — de vroegere verschillen tussen de politieke partijen definitief verdwenen. Dat mag menigeen een doorn in het oog zijn, niettemin valt daar weinig aan te veranderen.

1) Wij baseren ons op een bericht in *De Volkskrant*. Het artikel in *Socialisme en Democratie* hebben wij tot onze spijt niet onder ogen gehad.

— o —

EEN CHINESE OPPOSANT OVER CHINA

Tot aan juni van het vorige jaar was de heer Wan Runnan de succesvolle zakenman in de Chinese Volksrepubliek. Hij is de oprichter van het computerbedrijf Stone, dat in vijf jaar tijd uitgroeide tot een onderneming met filialen in Tokio, New York, Hongkong en Melbourne met meer dan 1.800 personeelsleden. Zijn sympathie voor de op het Plein van de Hemelse Vrede in Peking demonstrerende studenten heeft ertoe geleid, dat Wan Runnan uit China heeft moeten vluchten. Thans is hij secretaris-generaal van de in Parijs gevestigde Chinese Democratische Federatie, de grootste oppositiebeweging van buiten de Chinese Volksrepubliek wonende Chinezen, die 'een democratisch China' voorstaat. Onlangs vertoefde hij in Den Haag, ter gelegenheid van de oprichting van een Nederlandse afdeling van deze Federatie. Tegenover verslaggevers heeft hij toen verklaard, dat „het communisme in China al net zo dood is als het in Oost-Europa was”.

De heer Wan Runnan heeft met die woorden een waarheid als een koe verkondigd en een open deur ingetrapd. Van communisme is er noch in China, noch in Oost-Europa ooit sprake geweest. Zijn voorspelling, dat er in de naaste toekomst in China iets dergelijks zal gebeuren als er in Oost-Europa is gebeurd, komt ons allesbehalve fantastisch voor. Maar zo'n verandering, al dan niet gepaard gaande met de eveneens door Wan Runnan geprofeteerde chaos, kan zeer zeker niet als het einde van het 'communisme' worden

gekaracteriseerd. Het betreft hooguit een nieuwe fase in een kapitalistische ontwikkeling die al heel erg lang aan de gang is.

— o —

HOE ZIT HET NU EIGENLIJK MET TROTSKI IN OOST EN WEST?

In het juninummer van *De Internationale*, het vier keer per jaar verschijnende tijdschrift van de Socialistische Arbeiderspartij (SAP) ¹⁾, komt een artikel voor omtrent een internationaal kongres, dat in maart j.l. in de Westduitse stad Wuppertal is gehouden. Een honderdtwintigtal deelnemers uit maar liefst negentien landen — waaronder Rusland en China — diskussieerden er met elkaar over 'de politieke en theoretische betekenis van Leo Trotski'. Over de inhoud van deze discussie en over de standpunten van de diverse sprekers wordt in dat artikel weliswaar iets, maar in feite toch bijzonder weinig meegedeeld. De reden daarvan zal wel deze zijn, dat de belangrijkste bijdragen aan dit kongres, naar de schrijver van het artikel meedeelt, binnenkort gebundeld zullen verschijnen en dan dus door geïnteresseerden kunnen worden gelezen.

Het kongres werd georganiseerd door een groep Duitse professoren die in 1988 een soortgelijke bijeenkomst op touw zetten waar Nikolai Boecharin de persoon was waarover werd gepraat. Kort nadien werd Boecharin in Rusland (posthuum) gerehabiliteerd. Op de in maart j.l. gehouden bijeenkomst deelde een van de Russische deelnemers, N.A. Vassetsky van het Moskouse 'Instituut voor Marxisme-Leninisme', mee dat er nog dit jaar bij een officiële Russische uitgeverij een keuze uit Trotski's werk zal verschijnen. Moet dit gezien worden als een teken, dat na Boecharin en anderen ook Trotski gerehabiliteerd zal worden? Ons zal het niet verbazen. Maar een dergelijke rehabilitatie kan ons inziens niet veel anders betekenen, dan dat openlijk erkend wordt, dat hij een grote rol heeft gespeeld in de Russische revolutie en dat hij, als stichter van het 'rode leger' en als Volkskommissaris van Oorlog een aanzienlijke bijdrage heeft geleverd tot de stabilisatie van het bolsjewistische regime. Daarmee is op zichzelf nog niets gezegd over Trotski's 'politieke en theoretische betekenis', die uiteraard onmogelijk los kan worden gezien van een oordeel omtrent de betekenis van het bolsjewisme.

Zolang wij niet beschikken over een echt verslag van de bijeenkomst en niet volledig zijn ingelicht over de theoretische en politieke standpunten van de deelnemers, moeten wij ons uiteraard een definitief oordeel voorbehouden. Niettemin kunnen wij ons, na lezing van het stuk in *De Internationale*, niet aan de indruk onttrekken, dat het meerendeel der aanwezigen, van wie een aantal met name wordt genoemd en ons niet onbekend is, opvattingen huldigde die wel héél ver afstaan van de onze.

In genoemd artikel komt een passage voor, die ons in het bijzonder heeft getroffen. Het is die waarin wordt gezegd, dat sommige sprekers en spreeksters

„vaak oude kletsboek opwarmden over Trotski als-de-man-die-bedacht-wat-Stalin-later-uitvoerde”.

Weliswaar houden wij de uitspraak, dat Stalin „uitvoerde wat Trotski dacht” wel voor

1) De SAP is de Nederlandse sekte van de 4e Internationale.

ongenuanceerd en in deze vorm niet korrekt, maar niettemin zijn wij van mening, dat de basis van de stalinistische diktatuur in die periode is gelegd waarin, naast Lenin, mede Trotski tot de architecten van het bolsjewistische Rusland behoorde. Dat de maatschappelijke, en *dus* ook de politieke, verhoudingen nauwelijks een andere weg open lieten dan die welke van het begin af aan door de Russische bolsjewiki is ingeslagen, verandert natuurlijk niets aan het wezenlijke karakter daarvan.

In een in het jaar 1918 geschreven tekst, verklaart Trotski-

„Wij zullen geen genade kennen voor arbeiders, die nog niet hebben begrepen, dat wij een centrale regering hebben en dat alle maatregelen die van boven af worden uitgevaardigd onvoorwaardelijk van kracht zijn en moeten worden opgevolgd. Wij zullen hen uit onze rijen verwijderen en maatregelen tegen hen nemen” 2).

Het is een uitspraak, die er naar onze mening niet om liegt. Wij zijn het dan ook in hoofdzaken eens met diegenen, die in Trotski een ‚voorloper‘ van Stalin zien, die betogen dat de ontwikkelingen in Rusland niet *wezenlijk* anders zouden zijn geweest indien de eerste aan de macht zou zijn gebleven en die de *bolsjewiek* Trotski als een typische vertegenwoordiger van het Russische staatskapitalisme beschouwen, die als zodanig niet verschilt van welke bolsjewiek ook.

Het spreekt vanzelf, dat men hierover totaal anders kan denken, maar men kan dergelijke opvattingen niet als „oude kletsboek” afdoen, zeker niet nadat deze door bijvoorbeeld Mattick en nog veel uitvoeriger door wijlen Willy Huhn in een aan de positie van Trotski gewijd boek 3) beargumenteerd zijn. Wij houden bedoeld (posthuum verschenen) geschrift van Huhn voor een van de beste studies die er over Trotski bestaan. Het boek is, voor zover wij weten, door trotskisten vrijwel doodgezwegen en het wordt ook door sommige ex-trotskisten ongunstig beoordeeld. Maar de feiten waarop Huhn zijn oordeel baseert kunnen moeilijk worden betwist. Wij zijn benieuwd of de deelnemers aan de bijeenkomst in Wuppertal met die feiten rekening hebben willen houden.

2) Wij citeren uit een opstel van Paul Mattick sr. in het Amerikaanse tijdschrift *Politics* van maart 1947.

3) Willy Huhn, *Trotzki — der gescheiterte Stalin* (Trotski — de mislukte Stalin), Karin Kramer Verlag, Berlijn 1973. Van dit boek bestaat jammer genoeg geen Nederlandse vertaling.

— o —

EN WAAROM MAAKT DE VAKBEWEGING ZICH ZORGEN OVER DE ORGANISATIEGRAAD?

Nog niet zo lang geleden heeft de Nederlandse vakbeweging met een zekere voldoening gekonstateerd, dat de — naar het heette door de economische crisis veroorzaakte — daling van het ledental, een einde was gekomen. Er viel, zo werd triomfantelijk verklaard, weer een duidelijke stijging van het ledental te konstateren. Bij nadere beschouwing bleek, dat deze toename van het aantal georganiseerden geenszins gelijke tred hield met de toename van de beroepsbevolking. Dat betekende, dat het aantal in de vakbeweging georganiseerden weliswaar absoluut gezien mocht stijgen, maar dat het daalde in verhouding tot het aantal werkenden. Anders gezegd: de organisatiegraad nam af.

Dat deze organisatiegraad voor de vakbeweging buitengewoon belangrijk is, werd nog

niet zo lang geleden nog eens duidelijk in het licht gesteld door dr. R.L. Vreeman, de voorzitter van de Vervoersbond FNV. Hij wees, in een gesprek met een redakteur van *NRC/Handelsblad* op de gestage daling van de organisatiegraad. „Nu”, zei hij, „is 24 pct. van de Nederlandse werknemers lid van een bond. In 1975 was dat nog 39 pct. Als we — bijvoorbeeld door een volgende economische crisis — onder de 20 pct. zouden komen, komt onze representativiteit in het geding.”

Wat de heer Vreeman aldus signaleert raakt inderdaad het bestaan van de vakbeweging als zodanig. In hoeverre namelijk kan zij nog pretenderen namens het totaal van de werknemers te spreken indien zij slechts een fractie van deze werknemers tot haar achterban kan rekenen?

— o —

NOG STEEDS VERSCHIEDENE BROCHURES BIJ D & G VERKRIJGBAAR

Omdat de meeste brochures, die wij in de loop der jaren hebben gepubliceerd, waren uitverkocht, zagen wij ons genoodzaakt nieuwe drukken het licht te laten zien. Alleen die brochures, die ook thans nog actuele waarde hebben, zijn door ons opnieuw uitgegeven. Bij ons zijn dus nu uit voorraad verkrijgbaar:

Materie en materialisme.	f 6.--
Beschouwingen over geld en goud.	f 6.--
Stellingen over de Chinese revolutie.	ff 7,50
De arbeidersbeweging en de beweging der arbeiders.	f 6.--
Was de sociaaldemokratie ooit socialistisch?	f 6.--
Over bolsjewisme en fascisme.	f 6.--

Voorts verschijnt er zeer binnenkort een herdruk van „Het wezen der menselijke hoofd-arbeid” van Josef Dietzgen. Die gaat f 10,-- kosten.

Tevens hebben wij nog een beperkt aantal van het boek „Wie willen boas blijven”, het boek dat de geschiedenis van de grote landarbeidersstaking van 1929 in Oost-Groningen beschrijft. U moet zich niet laten afschrikken door de Groningse titel, want de tekst is in gewoon Nederlands geschreven. Dit boek kost f 13,--;

Alle prijzen zijn franko per post. Bestellingen aan de administratie van D & G.

— o —